

Groen sociaal werk

De rol van sociaal werk bij klimaatverandering en de energietransitie

Met
praktische tips
en inspirerende
voorbeelden

Inhoudsopgave

Inleiding: Groen sociaal werk?	3
Leeswijzer	3
Wat is de impact van de klimaatcrisis op kwetsbare groepen?	4
Sociaal werk en de klimaatcrisis	5
Wat is de klimaatcrisis?	5
Anderhalve graad: akkoord van Parijs	6
Wat is de energietransitie?	7
De sociale kant van de energietransitie	7
Wat is adaptatie en mitigatie?	8
Voorbeeld van adaptatie: tiny forests	8
Ga op zoek naar koppelkansen	9
Opbouwwerk in de energietransitie	9
Wat is het meest vervuilend?	10
Mensen in armoede vervuilen het minst maar lijden het meest	11
Energiearmoede	11
Voorbeelden van groen sociaal werk	12
Aardbevingscoaches	12
Noodhulpverlening bij overstromingen	13
Inwoners met een kleine beurs helpen met meedoen aan de energietransitie	14
De rol van sociaal werkers in de energietransitie	15
De rol van sociaal werkers in de klimaatcrisis	16
Voorbeelden van sociaal werk bij klimaatadaptatie en -mitigatie	17
Op individueel niveau	18
Op collectief niveau	

Inleiding: Groen sociaal werk?

Sociaal werkers bevorderen het sociaal functioneren en sociaal welbevinden van mensen. En ze werken aan de sociale kwaliteit van de samenleving. Ze vormen sleutelpersonen bij het voorkomen, verminderen en oplossen van sociale vraagstukken, zoals armoede, eenzaamheid, uitsluiting en maatschappelijke spanningen¹. Sociaal werk is een “open” beroep. Dat betekent, dat sociaal werkers zich steeds afstemmen op de veranderende sociale context. De klimaatcrisis en de daaraan gerelateerde energietransitie, maken daar in toenemende mate onderdeel van uit. Toch blijkt uit een peiling onder sociaal werk organisaties, dat nog maar 30% duurzaamheid en de energietransitie een plek hebben gegeven in het (meerjaren)beleid van de organisatie². Wordt het hoog tijd dat sociaal werker zich nog meer van haar groene kant laat zien? Deze publicatie helpt jou een antwoord vinden op deze vraag.

Leeswijzer

Deze publicatie biedt een handzaam overzicht van alle relevante informatie over de klimaatcrisis en de energietransitie. Het laat zien wat de rol van het sociaal werk kan zijn, geeft concrete voorbeelden van sociaal werkers actief op dit vlak en geeft handvatten hoe jij er zelf mee aan de slag kunt gaan.

“Er is een grote rol weggelegd voor sociaal werk in het aanhaken op de energietransitie, die ook een sociaal aspect heeft. Het verbinden en mobiliseren van wijkbewoners is één van de opgaven voor de sociaal werker. Maar ook het tegengaan van sociale ongelijkheid als gevolg van investeren in de energietransitie is een taak van het sociaal werk.”³

1 [Notitie-Sociaal-werkers-2020.pdf \(movisie.nl\)](#)

2 [Webinar over de rol van sociaal werk bij verduurzaming en energietransitie | Platform Sociaal Werk Nederland](#)

3 [Notitie-Sociaal-werkers-2020.pdf \(movisie.nl\)](#)

Wat is de impact van de klimaatcrisis op kwetsbare groepen?

De omslag naar een klimaatneutrale samenleving is een van de grootste uitdagingen waar de mens ooit voor gestaan heeft. Iedereen gaat hier in de nabije toekomst iets van merken. Bepaalde groepen zoals armen, ouderen, mensen met een chronische ziekte of hele jonge kinderen zijn extra kwetsbaar.

Allereerst kunnen mensen in een kwetsbare positie vaak minder goed omgaan met de directe gevolgen van de klimaatcrisis. Weersextremen als gevolg van klimaatverandering zoals extreme hitte, droogte en overstromingen komen steeds vaker voor. Ouderen, zieken en kinderen kunnen minder goed vluchten voor water en bij hitte en luchtvervuiling hebben zij sneller last van gezondheidsproblemen. Ook kan een stijgende temperatuur ervoor zorgen dat tropische ziekten (zoals de ziekte van Lyme en malaria) in Nederland vaker voorkomen; dit maakt mensen met een zwakke gezondheid extra kwetsbaar. Daarnaast heeft de onzekerheid die de klimaatcrisis met zich meebrengt gevolgen voor het psychisch welbevinden van mensen en jongeren in het bijzonder⁴.

Uit onderzoek van het CBS blijkt dat meer dan 75% van de volwassen Nederlanders zich zorgen maakt over de op handen zijnde klimaatveranderingen, 62 procent vindt klimaatverandering op dit moment al een groot probleem. Meer dan de helft van de jongeren voelt wanhoop of verdriet over het klimaat⁵.

Ten tweede legt de klimaatcrisis een vergrootglas op sociale verschillen. Mensen in armoede hebben vaak minder mogelijkheden om risico's te vermijden of geleden schade te herstellen. Bij een hittegolf maakt het veel uit of je in geïsoleerde nieuwbouw met airco woont of in een oude bovenwoning zonder verkoelingsmogelijkheden. Veel mensen kunnen het zich niet veroorloven te verhuizen uit kwetsbare of vervuilde gebieden, zoals bijvoorbeeld het aardbevingsgebied in Groningen of de omgeving rondom vervuilende industrieën. Tot slot heeft de klimaatcrisis ook grote economische gevolgen, zoals sterk stijgende voedsel- en energieprijzen. Tegelijkertijd zijn allerlei subsidieregelingen, zoals voor elektrische auto's of het verduurzamen van hun huis, niet voor hen van toepassing. Kortom: de klimaatcrisis raakt mensen met een beperkt budget het hardst.

⁴ [Feiten en cijfers over klimaatverandering | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

⁵ [Klimaatdepressie is geen officiële diagnose, en dat is maar goed ook - De Correspondent](#)

In Nederland houdt het sociaal werk zich niet expliciet bezig met de klimaatcrisis: sociaal werk richt zich voornamelijk op mensen in hun sociale omgeving en in mindere mate op de fysieke omgeving. Wel is er veel aandacht voor de rol van het sociaal werk (en dan met name het opbouwwerk) bij de energietransitie⁶.

Sociaal werk en de klimaatcrisis

De discussie over de rol van sociaal werk in klimaatverandering is internationaal gezien niet nieuw. 'Sociaal werkers zijn de bewakers van menselijk welzijn' zegt Dominelli, de founding mother van Green Social Work in haar boek uit 2012⁷. Vanuit Dominelli's oogpunt hoort klimaatverandering en alles wat daarmee te maken heeft ook tot het werkerterrein van het sociaal werk. De betrokkenheid van het sociaal werk beperkt zich echter vaak tot het bieden van ondersteuning bij bijvoorbeeld rampen; sociaal werk richt zich nog onvoldoende op het voorkomen van klimaatverandering, aldus Dominelli. Zij pleit voor een systeem dat én past binnen de grenzen van de aarde én tegelijkertijd sociale vraagstukken zoals armoede aanpakt. Zij is van mening dat het sociaal werk daar op alle mogelijke manieren een rol in moet spelen. Van het individuele niveau (oplossen van concrete problemen als energiearmoede en omgaan met rampen maar ook bewustmaken en draagvlak creëren), over het gemeenschapsniveau (groepen betrekken en mobiliseren) tot op internationaal niveau⁸. Immers, klimaatverandering raakt rechtstreeks aan sociale rechtvaardigheid en mensenrechten.

Klimaatverandering leidt tot sociale onrechtvaardigheid en/of versterkt deze. Niet alleen in Nederland, maar ook mondiaal. Daarmee hoort dit óók als vraagstuk thuis op de agenda van het sociaal werk.

6 Notitie over de rol sociaal werk in verduurzaming en de energietransitie, september 2021, Sociaal Werk Nederland.

7 Dominelli, Lena. Green Social Work: From Environmental Crises to Environmental Justice. Cambridge, UK: Polity, 2012.

8 Kristel Driessens en Dirk Geldof. Naar de kern van sociaal werk. Lena Dominelli op bezoek in Vlaanderen. Pow Alert Jaargang 38, nummer 5, december 2012

Wat is de klimaatcrisis?

Met klimaatverandering bedoelen we een verandering van temperatuur en weerspatronen op de wereld. Hoewel het klimaat al miljoenen jaren verandert, zien we sinds het begin van de 19^e eeuw dat menselijke activiteit dit proces versnelt. Vooral door het verbranden van kolen, olie en gas stoten we steeds meer broeikasgassen uit. Ook ontbossing en intensieve veehouderij zorgt ervoor dat er steeds meer broeikasgassen vrijkomen. Die broeikasgassen, zoals koolstofdioxide (CO₂), methaan en stikstof vormen een soort deken over de aarde. Daardoor kan de aarde minder goed haar hitte kwijt en stijgt de gemiddelde temperatuur veel sneller dan voorheen. Sinds 1800 is de aarde al met 1.1 °C gestegen. In Nederland is de jaartemperatuur zelfs met ruim 2 °C toegenomen⁹. Dat lijkt weinig, maar zorgt ervoor dat ijskappen en gletsjers langzaam smelten en de zeespiegel stijgt. Ook zorgt het voor een verandering van weerspatronen. Er komen vaker weersextremen, zoals hitte en droogte, maar ook meer hevige regenval en overstromingen¹⁰. Een groot deel van de klimaatverandering is onomkeerbaar. Dat betekent dat de wereldbevolking zich moet aanpassen aan een hogere zeespiegel en meer weersextremen.

Anderhalve graad: akkoord van Parijs

Internationale politiek leiders hebben afgesproken om de opwarming van de aarde tot 1.5 °C beperkt te houden. Maar op basis van de huidige wereldwijde maatregelen weten we al dat dit nauwelijks meer haalbaar is. We stevenen af op een temperatuurstijging van 2.7 °C rond het jaar 2200¹¹. Zo'n temperatuurstijging heeft ernstige en ontwrichtende gevolgen voor de samenleving. Een groot deel van Nederland zal bijvoorbeeld onder water komen te staan door de stijgende zeespiegel. Daarom spreken we tegenwoordig niet meer van klimaatverandering, maar van een klimaatcrisis.

Wat is de energietransitie?

In 2016 heeft Nederland het VN-Klimaatakkoord van Parijs ondertekend. Afspraak is dat de EU in 2030 minimaal 40% minder aan broeikasgassen uitstoot. In de Klimaatwet en het Klimaatakkoord is vastgelegd dat Nederland de uitstoot van broeikasgassen in 2030 met 49% moet verminderen ten opzichte van 1990. Voor 2050 ligt dit percentage zelfs op 95 tot 100%. Om dit te halen moet Nederland overstappen van fossiele brandstoffen naar

⁹ [KNMI - Nederland warmt ruim 2 keer zo snel op als de wereldgemiddelde temperatuur](#)

¹⁰ [What Is Climate Change? | United Nations](#)

¹¹ [What Is Climate Change? | United Nations](#)

duurzame energiebronnen zoals zon en wind. Dat betekent onder meer dat zeven miljoen huizen en een miljoen gebouwen gebruik moeten gaan maken van duurzame warmte en duurzaam opgewerkte elektriciteit (in 2050). Gemeenten zijn bij deze transitie in charge: in 2021 hebben zij plannen gemaakt met warmteverkenningen en lokale transitievisies, voorstellen voor alternatieve energiebronnen om aardgasvrij te verwarmen en koken en wijk-voor-wijkstappenplannen waarin staat welke wijken wanneer aardgasvrij moeten zijn. Dit noemen we de energietransitie. De ledenpeiling van Sociaal Werk Nederland laat zien dat slechts 20% van hun leden bekend is met en betrokken is bij deze plannen¹².

De sociale kant van de energietransitie

De energietransitie vereist grote technische omwentelingen. Dit heeft grote impact op het leven van burgers; draagvlak en acceptatie van bewoners is dan ook cruciaal. Daarom is het meenemen van bewoners én hun wensen en zorgen in het maken van beslissingen evenals een eerlijke verdeling van voordelen en kosten belangrijk. Dat maakt de energietransitie óók een sociale transitie. Zonder specifieke maatregelen is de verwachting dat de kosten en baten van de energietransitie ongelijk verdeeld gaan worden over verschillende groepen in de samenleving, met name ten nadele van huishoudens met een laag inkomen. Tegelijkertijd biedt de energietransitie kansen om de kwaliteit van leven in kwetsbare wijken te verbeteren. Daarom is het betrekken van bewoners, luisteren naar hun wensen en zorgen en het zorg dragen voor een eerlijke verdeling van voordelen en kosten, essentieel. Dit is bij uitstek een taak die past bij het sociaal werk. Gemeenten zouden bij het vormgeven van de energietransitie en de wijk-voor-wijkstappenplannen dan ook een actieve rol aan het sociaal werk kunnen toebedelen.

Opbouwwerk in de energietransitie

Hogeschool Zuyd heeft onderzocht in hoeverre opbouwwerkers in Limburg de energietransitie als hun taak zien¹³. Hierbij hebben zij gekeken vanuit de kerntaken van het opbouwwerk: beschermen & versterken, stimuleren & ondersteunen, verbinden & beïnvloeden (Bouttelier & Boonstra, 2009). Opbouwwerkers zien vooral het beschermen van bewonersbelangen als hun taak; bewoners ondersteunen en een stem te geven tijdens dit soort processen vanuit de principes van democratische besluitvorming en sociale rechtvaardigheid.

12 [Webinar over de rol van sociaal werk bij verduurzaming en energietransitie | Platform Sociaal Werk Nederland](#)

13 [infographics_Opbouwwerk en de energietransitie.indd \(zuyd.nl\)](#)

Wat is adaptatie en mitigatie?

De aarde warmt op en het klimaat verandert. Nederland moet zich daarop voorbereiden. De omgeving aanpassen en je voorbereiden op de gevolgen van het veranderende klimaat noemen we *klimaatadaptatie*. Het gaat daarbij om het voorkomen van overlast, schade en versnellen van herstel door schade¹⁴. Voorbeelden van klimaatadaptatie zijn: dijken verstevigen, rivieren verbreden, steden en dorpen voorzien van meer groen en zorgdragen voor voldoende schaduw. Er ontstaan in ons land allerlei initiatieven op dit vlak. Zo blijkt uit een ledenpeiling van Sociaal Werk Nederland dat 30% van hun leden activiteiten uitvoert gericht op klimaatadaptatie¹⁵. Denk aan het ontwikkelen van wijk-, pluk- en buurttuinen, ondersteuning van bewonersinitiatieven en afspraken over duurzame bouw en recycling.

Voorbeeld van adaptatie: tiny forests

Bob van Bergen, opbouwwerker Burgerkracht Valkenburg aan de Geul: 'In Valkenburg aan de Geul motiveren we mensen om de stenen uit hun tuin te halen om er tiny forests aan te leggen. Dat heeft positieve effecten op het opnemen van water en het verlagen van de temperatuur in de buurt. Het draagt ook bij aan bewustwording van mensen. Zo kun je echt wel het verschil maken'.

Klimaatmitigatie gaat over maatregelen bedoeld om de omvang of snelheid van opwarming van de aarde te beperken. Over het algemeen gaat het dan om het verminderen van de door mensen veroorzaakte uitstoot van broeikasgassen. De energietransitie is daarvan een voorbeeld. Maar ook het aanleggen van bossen en het verminderen van het aantal dieren dat we houden in de vleesindustrie zorgt voor een afname van de broeikasgasuitstoot. Een ledenpeiling van Sociaal Werk Nederland laat zien dat 40 % van hun leden activiteiten uitvoert gericht op energiebesparing en/of het tegengaan van energiearmoede (die ontstaat door onvoldoende geld voor verwarming, verlichting of koken) ¹⁶. Denk aan uitleg en voorlichting, ondersteuning bij energiearmoede en het duurzaam maken van eigen voorzieningen.

¹⁴ [Verkenning naar de wisselwerking tussen sociale veerkracht en klimaatadaptatie](#)

¹⁵ [Webinar over de rol van sociaal werk bij verduurzaming en energietransitie | Platform Sociaal Werk Nederland](#)

¹⁶ [Webinar over de rol van sociaal werk bij verduurzaming en energietransitie | Platform Sociaal Werk Nederland](#)

Ga op zoek naar koppelkansen

“In de sociale kant van de energietransitie wordt veelvuldig gesproken over koppelkansen. Dit betekent maatschappelijke opgaven en oplossingen zo aan elkaar verbinden, dat er win-winsituaties ontstaan. Denk aan combinaties als de gezondheidsopgave: gebrek aan lichamelijke beweging en opruimen van zwerfafval in de wijk, ook wel plogging genoemd. Of de aanleg van een warmtenet, dat ook met inspraak van bewoners aangegrepen wordt om de verkeersveiligheid te verbeteren. Maar ook kun je denken aan de aanpak van werkloosheid, door bewoners ervaring te laten opdoen in renovatie van woningen.” Aldus Maarten ter Huurne, die vanuit de Hogeschool Utrecht (HU) onderzoek doet naar de sociale kant van de energietransitie in Soest. Lees [hier](#) meer over zijn onderzoek.

Wat is nu het meest vervuילend?

Babette Porcelijn berekende samen met TU Delft de precieze klimaatimpact van onze dagelijkse consumptie. In deze berekening is de verborgen impact, dus die we niet gelijk zien maar er wel is, meegenomen. De top 10 laat zien waar we de meeste impact mee veroorzaken en dus ook waar we het beste mee aan de slag kunnen gaan als we effectief willen verduurzamen.

Bereken [hier](#) jouw eigen impact op de planeet.

Mensen in armoede vervuilen het minst maar lijden het meest

De rijkste 1 procent van de wereldbevolking stoot twee keer zoveel CO₂ uit als de armste helft. Dat betekent dat zo'n 70 miljoen mensen dus twee keer zoveel uitstoot veroorzaken als de armste 3,5 miljard mensen, blijkt uit onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van Oxfam Novib. Oxfam Novib vindt dat overheden meer moeten doen om de uitstoot van rijken te beperken.¹⁷

Mensen die het minst aan klimaatverandering bijdragen, ondervinden er helaas de meeste gevolgen van. Dat geldt voor mensen in een kwetsbare positie in Nederland, maar ook in andere delen van de wereld en met name in ontwikkelingslanden. Mensen die wonen in landen die het minste bijdragen aan CO₂-uitstoot ervaren momenteel de grootste consequenties. Denk aan overstromingen, watertekorten en bosbranden. Daar zien we dan ook steeds meer klimaatvluchtelingen: groepen mensen die vluchten voor weersextremen en de gevolgen daarvan.

Energiearmoede

Volgens TNO kunnen 700.000 gezinnen hun gas en licht nu of in de nabije toekomst niet of nauwelijks betalen. Dit komt door de snel stijgende energieprijzen en omdat huishoudens met lage inkomens meestal niet kunnen investeren in duurzame energie. Daarnaast profiteren zij niet van allerlei regelingen van de overheid, zoals subsidie voor dure elektrische auto's of het isoleren van een eigen woning. Meer lezen over klimaatarmoede in Nederland? Lees het rapport [De feiten over energiearmoede in Nederland](#) of het [Whitepaper Energiearmoede en de Energietransitie van TNO](#) en het bericht [TNO verwacht 'energiearmoede' bij nog groter aantal huishoudens](#). Bekijk ook het [Movisie-artikel over energiearmoede](#).

¹⁷ ['Rijkste 1 procent stoot twee keer zoveel uit als de armste helft' | NOS](#)

Voorbeelden van groen sociaal werk

Aardbevingscoaches

Veel Groningers worden met regelmaat getroffen door aardbevingen, hebben schade aan hun huizen en ervaren stress en onduidelijkheid over wat er gaat gebeuren. De aanhoudende aardbevingsproblematiek leidt tot chronische stress bij inwoners. Dit is van invloed op de mentale en fysieke gezondheid. Mylene Piek (gespecialiseerd maatschappelijk werker) en Sabine Snellen van Vollenhoven (gespecialiseerd buurtwerker) werken beiden sinds 2019 als aardbevingscoach in de gemeente Hogeland. Zij zijn het aanspreekpunt voor inwoners en bieden psychosociale ondersteuning aan inwoners die getroffen zijn door aardbevingen als gevolg van gaswinning. Met hun specifieke rol beogen zij bij te dragen aan de veerkracht van inwoners die wonen in aardgaswinningsgebied. Mylene richt zich daarbij op het individuele niveau en gaat bij inwoners op huisbezoek om te kijken wat er precies speelt en hoe zij hen kan ondersteunen. Sabine focust zich als opbouwwerker op het collectieve aspect; sociale cohesie is namelijk een beschermende factor bij dit soort complexe vraagstukken¹⁸.

Hoe dragen we zorg voor voldoende onderlinge verbinding tussen inwoners? Veel vragen van inwoners gaan om schade en vergoedingen, maar ook andere zorgen komen aan de orde. Mylene: 'Het is niet zo dat de inwoners per se materiële schade moeten hebben, zoals scheuren en versterking van huizen. Ze kunnen in de breedste zin bij ons terecht. Dus ook voor zorgen over aardbevingsproblematiek en gevoelens van onveiligheid, al hebben zij niet direct zelf schade aan hun huis. We bieden ook sociaal emotionele ondersteuning. Ik kijk wat ik kan doen voor mensen, maar ik heb geen extra bevoegdheid, ik kan niets versnellen. Ik help met praktische ondersteuning, schademeldingen en kleine praktische zaken waar mensen tegenaan lopen. Wat betreft welzijn probeer ik mensen een luisterend oor te bieden. Het is belangrijk dat je mensen toch staande weet te houden ondanks die situatie.' Sabine vervolgt: 'Het gebrek aan vertrouwen in de overheid leeft sterk bij de meeste bewoners waar wij mee in contact staan. Het wantrouwen kunnen wij niet direct wegnemen. Wat wij doen is luisteren, hen erkennen in en hun feitelijke situatie écht zien. Dat is de essentie van ons werk.'

¹⁸ [Psychosociale impact van de aardbevingen in Groningen. Een analyse van beschikbare onderzoeken.](#)

Lees hier meer over het werk van de aardbevingscoaches: [Sociaal werk: een cruciaal beroep, óók tijdens een klimaat-ramp | Movisie](#) of bekijk [hier](#) een filmpje waarin Mylene vertelt over haar werk.

Noodhulpverlening bij overstromingen

Door de klimaatcrisis krijgen we steeds vaker te maken met weersextremen, ook in Nederland. Op 14 en 15 juli 2021 viel er in Zuid-Limburg en delen van België, Duitsland en Luxemburg in twee dagen tijd meer regen dan in een heel seizoen. Met als gevolg extreme overstromingen en honderden doden in België en Duitsland. Ook inwoners van de provincie Zuid-Limburg werden getroffen. Op 14 juli stond in Valkenburg aan de Geul het water uit de rivier de Geul meer dan een halve meter hoog in het centrum. 1400 mensen moesten hun huis verlaten. Sociaal werkers hadden bij deze ramp een belangrijk rol: in zowel de opvang van mensen als het coördineren en verbinden van hulpvragen, in samenwerking met gemeenten, het Rode Kruis en lokale organisaties als nazorg. Petra Maas, senior adviseur bij Trajekt, een welzijnsorganisatie werkzaam in het gebied van Maastricht tot Vaals, kreeg de opdracht om de psychosociale hulp bij de crisisopvang in Maastricht en omliggende gemeenten te coördineren. Een omvangrijke crisis als deze had zij nog niet eerder meegemaakt.

'Deze ramp overviel iedereen. In sommige gemeenten lag een plan klaar, in andere gemeenten niet. Ik ben direct collega's gaan bellen via de crisistelefoon. Dit is een speciaal nummer dat altijd wordt opgenomen. Er zijn toen direct mensen naar de opvanglocaties gegaan om te daar te doen wat nodig was.'

Vincent Frenken, sociaal werker bij Trajekt, ving als actieve burger in Meerssen zo'n 50 inwoners op in een buurthuis, samen met de beheerder. 'Ik ben werkzaam in Maastricht. Daar werden wij via ons crisisnummer opgeroepen door de veiligheidsregio om naar de opvangplekken te gaan die zich langzaam vulden vanuit de geëvacueerde gebieden. In Maastricht verliep dit rustig en er was genoeg menskracht. Toen ik naar huis reed hoorde ik op de calamiteiten-

zender dat er ook een opvangplek in Meerssen, mijn woonplaats, was. Via een omweg kwam ik in het dorp want er waren veel wegen overstroomd. Ik besloot naar de opvangplek te gaan. Daar stond de kastelein er alleen voor. Ik besloot te blijven en hem te helpen. Ik ben voor de mensen die er waren opvang gaan regelen. Het viel me daarbij op dat niet iedereen even makkelijk naar familie of vrienden durfden te bellen. Ik zag het als mijn taak om zoveel mogelijk mensen onder te brengen en heb erop aangedrongen dat er sprake was van een noodgeval en mensen echt contact moesten opnemen met naasten voor onderdak. Uiteindelijk is dit in veel gevallen gelukt. Ook ben ik hotels gaan bellen. Ik heb nog een andere collega weten te bereiken met een busje en deze heeft geholpen om mensen naar overnachtingsplekken te brengen. Dan zie je hoe heftig het is en dat mensen heel anders reageren dan in een normale situatie. Na de ramp zelf is het nog niet voorbij. Bij terugkomst vinden mensen hun huis in een puinhoop terug. Spullen met emotionele waarde zijn verloren gegaan. Deze ramp heeft een enorme impact op mensen. We hebben daarom ook slachtofferhulp voor hen ingeschakeld.'

Lees hier meer: [Sociaal werk: een cruciaal beroep, óók tijdens een klimaatramp | Movisie](#)

Inwoners met een kleine beurs helpen met meedoen aan de energietransitie

In Rotterdam maakt [Aktiegroep Het Oude Westen](#) zich sterk voor inwoners als het gaat om de energietransitie. Petra van den Berg is als opbouwwerker in dienst van de Aktiegroep. De Aktiegroep zorgt ervoor dat huishoudens met lage inkomens óók gebruik kunnen maken van duurzame energie. Petra: 'Wij zijn een onafhankelijke organisatie die al sinds de jaren zeventig actief is en zitten in de haarvaten van de wijk. Dat zorgt voor veel vertrouwen in de buurt en vertrouwen is cruciaal bij deze energietransitie. Hier betalen en bepalen inwoners. Bewoners hebben verduurzaming hier zelf geagendeerd. Bewoners met een smalle beurs kunnen ook meedoen aan het collectieve zonnedak omdat we een fonds bereid hebben gevonden om de panelen voor te financieren. Sinds 2018 leiden we ook energiecoaches op. Energiecoaches organiseren bijeenkomsten en gaan bij mensen thuis langs en helpen hen met energiebesparende adviezen op maat. De energiecoaches zijn gewoon bewoners uit de buurt. Dat verlaagt de drempel voor bewoners om advies te vragen.'

Lees hier meer: [Energietransitie en energiearmoede: twee nijpende vraagstukken | Movisie](#)

De rol van sociaal werkers in de energietransitie

De meeste initiatieven om wijken van het aardgas af te koppelen laten zien dat burgerparticipatie de grootste uitdaging is. Sociaal werk, en dan met name de specialisatie opbouwwerk, kan door proactief te reageren een belangrijke bijdrage leveren. Enerzijds door de stem van de bewoners bij beleid te versterken. Denk aan het betrekken van alle bewoners zodat niet alleen hoogopgeleide bewoners met financiële mogelijkheden meebeslissen en de beschikbare subsidies benutten. Het gaat om taken als informeren en voorlichten, versterken van draagvlak en eigenaarschap, verbinden van bewoners met elkaar, versterken van bewonersparticipatie en in co-creatie zoeken naar collectieve oplossingen.

Anderzijds door continu de leefbaarheid en sociale rechtvaardigheid in ogenschouw te nemen. Gemeenten zouden bij het vormgeven en uitvoeren van de energietransitie en de wijk-voor-wijkstappenplannen dan ook een actieve rol aan het sociaal werk kunnen toebedelen. Toch is dit geen vanzelfsprekendheid. Daarnaast lijkt het sociaal werk ook nog niet overal de opdracht te zien die voor hen is weggelegd (zie ook [Vlaar](#) en [Rocak](#)). Belangrijk daarom is dat het sociaal werk zich kenbaar maakt en hun toegevoegde waarde - een goede ingang bij inwoners, weten hoe ze mensen laagdrempelig kunnen benaderen en burgerparticipatie vormgeven - laten zien. Zo kan het sociaal werk een rol spelen bij het voorbereiden op inspraak rondom de energietransitie, ook bij die bewoners die in mindere mate beschikken over de kennis, financiële mogelijkheden en sociale netwerken. En daarmee bijdragen aan een inclusieve energietransitie.

In de [Actieagenda Wonen](#) staat sociaal werk expliciet benoemd als belangrijke speler bij de aanpak van verduurzaming en van leefbaarheid. Sociaal professionals kunnen de verbinding leggen met bewoners en ondersteuning bieden, met extra aandacht voor kwetsbare bewoners. Van de eerste buurtavond tot de uiteindelijke realisatie van maatregelen voor het verbeteren van leefbaarheid en duurzaamheid. Maar ook ondersteunen bij aanpassingen in de levenswijze van bewoners: koken, verwarmen, ventileren, gebruik van huishoudelijke apparaten. Want, de transitie lukt alleen als bewoners geloof en vertrouwen in de transitie hebben en eigenaarschap voelen¹⁹.

¹⁹ Notitie over de rol sociaal werk in verduurzaming en de energietransitie, september 2021, Sociaal Werk Nederland.

De rol van sociaal werkers in de klimaatcrisis

Kijken we naar het bredere vraagstuk van klimaatverandering, dan zijn de taken voor het sociaal werk minder tastbaar. Gezien het feit dat klimaatverandering kwetsbare en gemarginaliseerde doelgroepen als eerste treft, is het echter wel belangrijk dat dit vraagstuk steviger op de agenda komt. Deze groepen hebben immers minder sociaal, mentaal, fysiek en/of financieel kapitaal om extreme hitte of overstroming te overleven. Sociaal werkers kunnen mensen informeren en voorlichten over klimaatverandering en hoe zij zich daaraan kunnen aanpassen. Denk bijvoorbeeld aan het omgaan met hitte in wijken waar de temperatuur in huizen flink op kan lopen. Uit onderzoek blijkt dat sociale cohesie een belangrijke beschermende factor is in geval van calamiteiten²⁰. Sociaal werkers zijn bij uitstek in staat de sociale samenhang te versterken, waardoor bij calamiteiten onderlinge hulp snel van de grond kan komen.

Daarnaast kan het sociaal werk zorgdragen voor het versterken van individuele veerkracht in moeilijke situaties en mensen bijstaan bij procedures omtrent schadevergoedingen. Sociaal werk speelt daarmee niet alleen een rol bij acute situaties zoals overstromingen, maar juist ook bij het voorbereiden van mensen op eventuele noodsituaties en de noodzakelijke nazorg. Het sociaal werk kan daarnaast de impact van klimaatverandering op kwetsbare groepen agenderen om zo bij te dragen aan klimaatrechtvaardigheid. We sluiten daarom af, met een citaat van Dominelli: "Ik roep sociaal werkers op om actie te ondernemen om klimaatproblematiek aan te pakken als een sterk, verenigd beroep dat samenwerkt met mensen in marginale posities die hun deel van de wereldwijde hulpbronnen niet krijgen, ondanks hun beperkte ecologische voetafdruk.²¹".

20 [Psychosociale impact van de aardbevingen in Groningen. Een analyse van beschikbare onderzoeken.](#)

21 Dominelli, Lena: Environmental justice at the heart of social work practice: Greening the profession (2013/10/01) International Journal of Social Welfare

Voorbeelden van sociaal werk bij klimaatadaptatie en -mitigatie

OP INDIVIDUEEL NIVEAU

Mitigatie

De Energiebox is een concept dat inwoners in diverse gemeenten voorziet van persoonlijke tips over bewust omgaan met energie en energiebesparende producten. Met als doel het energieverbruik van bewoners te verminderen. De Energiebox ter waarde van €229,- bestaat uit een adviesgesprek, een adviesrapport en een doos met energiebesparende producten. Sociaal werk kan mensen op deze mogelijkheid attenderen.

Bij Diverz in Zwijndrecht leiden ze Syrische vrouwen op tot energicoaches die mensen in hun eigen taal kunnen wijzen op de voordelen van energiebesparing.

Zet hier jouw eigen activiteit neer

Adaptatie

Mensen informeren over hoe te handelen bij hittestress.

Mensen informeren over hoe zij zich kunnen voorbereiden op overstromingen in risicogebieden.

Mensen bijstaan bij procedures die lopen in geval van schade (denk aan schade door overstromingen of aardbevingsschade).

Psychosociale ondersteuning na rampen.

Zet hier jouw eigen activiteit neer

OP COLLECTIEF NIVEAU

Mitigatie

Spullen aanschaffen heeft de meeste klimaat-impact, zo laat onderzoek van [Babette Porcelijn](#) zien. Overal in het land zijn Repaircafés te vinden. Hier kun je kapotte spullen laten repareren. Dit verlengt de levensduur en stelt de aanschaf van nieuwe spullen uit. Tegelijkertijd bespaart het ook kosten.

Burgerparticipatie faciliteren in wijken die van het aardgas af gaan en koppelkansen in kaart brengen in dat kader.

Adaptatie

Een buurtproject om postzegeltuintjes of buurttuintjes aan te leggen, die zorgen voor biodiversiteit, verkoeling bij hitte en snelle waterafvoer bij heftige regenval.

Burgerinitiatieven die ontstaan na een klimaatramp met elkaar verbinden, faciliteren en versterken. In [dit filmpje](#) zie je hoe dit gebeurde bij de overstromingen in Limburg.

Reflectie

- Wat doe jij als sociaal werker al met dit vraagstuk?
- Wat zou je nog meer kunnen doen?
- Wat neem je je voor?

Meer mooie inspirerende voorbeelden en tips zijn te vinden in:

[Duurzame 100 2021 - Trouw](#) en ook het [Boekje40-punten \(urgenda.nl\)](#) bevat allerlei laagdrempelige tips voor verduurzaming.

Movisie

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Auteurs: Christine Kuiper, Toine Broekhuis en Romy Santpoort

Eindredactie: Susanne Conradi, Communicatie Movisie

Vormgeving: Suggestie & illusie

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding: © Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken.

De inhoud van deze publicaties is met grote zorg samengesteld. Desondanks is Movisie niet aansprakelijk voor de eventuele schade die ontstaat door het gebruik van deze informatie.

Maart 2022

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij financiering van het ministerie van VWS.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport